

La part que ens toca, Frederic Manning

En moments com l'actual, quan la pau truca a la porta, resulta increïble que segueixin havent-hi obcecats que es neguin a reconèixer que el terrorisme no ha estat mai exclusiu dels anomenats moviments d'alliberament nacional. Malauradament, les guerres del segle actual han causat moltes més víctimes civils —innocents per definició— que no pas els infaustos atemptats terroristes que s'han anat produint. Les intervencions armades a l'Afganistan i a l'Iraq són, en aquest sentit, prou paradigmàtiques.

Probablement, una de les més efectives vacunes contra aquesta abjecta incontinença d'alguns comentaristes i representants polítics de la dreta espanyola més cavernària i casernària sigui la literatura. Si el provincianisme i la xenofòbia s'acostumen a guarir viatjant, la intransigència, l'estultícia i les fal·làcies s'esvairien llegint. Recorrent a aquelles obres que ens obren els horitzons il·limitats del pensament.

Des d'aquest punt de vista, no pot ésser més escaient ni aconsellable la lectura d'una de les novetats literàries d'enguany: *La part que ens toca* (*Her privates we*), de **Frederic Manning**, 2011, que ens ha servit per primera vegada en el nostre idioma la coratjosa editorial Adesiara. Obra d'alt nivell artístic que retrata amb una corpedorosa intensitat i realitat la insofrible vida a les trinxeres durant la Primera Guerra Mundial —anomenada llavors Gran Guerra—, esdevinguda un pou de depravació, de misèria humana, física però sobretot psíquica i moral.

L'escriptor australià emigrat als vint anys a Anglaterra reflecteix amb absoluta fidelitat l'esgarrifosa cruditat de la guerra, que desvetlla els instints més primaris, més directament bestials de l'ésser humà. Com bé destaca William Boyd a la introducció, un dels encerts més remarcables de la novel·la és el registre de llenguatge directe i desacomplexat que empra en la transcripció de les converses. Un llenguatge alliberat de convencions, groller i desconsiderat (p. 56, 59, 66...), del tot inusual i inesperat en aquest tipus d'obres, que li confereix una força i una vivacitat especial, un aire de realitat, una sensació de fets viscuts, una pregona versemblança.

Fins a tal extrem que ens convencem que, la guerra, si no és exactament com la descriu Manning, s'hi ha d'assemblar per força molt i molt. Submergint-nos amb ell en aquest infern, prenem consciència de com en pot arribar a ésser d'esfereïdor el fet de viure permanentment al fil de l'abisme que separa la vida i la mort, sabent que, molt sovint, allò que ens separa del no-res és tan sols un segon o un mil·límetre; que depèn d'un nemi atzar que aquella bomba que ha mort el nostre company no se'n hagi endut també amb ell.

Brutal i sense concessions de cap mena, la novel·la ens duu a la memòria tant el salvatgisme deshumanitzat d'*En el cor de les tenebres*, de Joseph Conrad, com la tan inoblidable com magistral adaptació fílmica que en féu l'any 1979 Francis Ford Coppola, *Apocalypse Now*; aquella Obra Mestra del novè art que convertí el cinema bèl·lic en el més insofrible i desassossegant dels malsons. Com elles, *La part que ens toca* esdevé —o hauria d'haver esdevingut— l'al·legat definitiu contra la guerra, contra totes les guerres.

Bourne —protagonista principal de la novel·la i *alter ego* del seu autor— i els seus malaurats companys només són capaços de mantenir una certa cordura procurant viure amb l'irracional convenciment que demà encara existirà un futur per a ells, per més a prop que tinguin la mort i per més que la seva realitat quotidiana negui aquest fet a cada instant. El que els manté dempeus i els evita caure en la follia és el més pur instint primari de supervivència. Instint que és, paradoxalment, tan egoista com generós alhora, car es basa en la protecció del grup i la camaraderia, forjant uns indissolubles lligams d'amistat.

Al contrari del que opina Boyd considerem que la força i la modernitat de la novel·la no es desprenen tant de les escenes del campament, sinó de les bèl·liques. Així, fins el capítol II la narració és esplèndida, oferint-nos una visió perfecta de la duresa i la irracionalitat dels combats; en canvi, a partir del capítol III, (p. 53), la gran obra davalla uns graus, perd embranzida, ja que, tot i mantenir el seu interès sociològic, el món de la reraguarda i la inactivitat que comporta no semblen adir-se tant amb l'escriptura de Manning.

La solapa —amb la manca de contenció i de mesura que acostuma a caracteritzar-les— assevera que *La part que ens toca* és "aclamada per molts com una de les millors novel·les bèl·liques que s'han escrit mai". Compartim plenament l'afirmació pel que es refereix a les escenes estrictament bèl·liques o de combat (que resisteixen amb honor l'equiparació amb les gairebé incomparables de *Vida i destí* de Vassili Grossman), però no tant en aquelles en les quals l'enfrontament directe desapareix, ja que el ritme narratiu se'n ressent.

Entenem que l'obra només recobra la seva alçada i el seu vigor al capítol XII, (p. 235), quan pren protagonisme altra volta la tensió de la guerra, en preparar-se un sempre arriscat assalt a les trinxeres alemanyes, esdevinguda encara en més perillós pel fet d'anar precedit de l'ordre d'estar "terminantment prohibit aturar-se per assistir els ferits", (p. 241). Es torna a viure, i a fer-nos compartir, la tibantor i el patiment que provoca l'implacable conflicte bèl·lic en els soldats, acorats per la por a la mort i la desraó de les consignes rebudes, convertits en prescindible carn de canó.

Precisament és en aquest capítol on es produeix un dels instants culminants de la novel·la, (p. 246-255), amb una conversa de ressonàncies diàfanament dostoiévskianes entre els seus protagonistes – en Pacey, en Martlow, en Madeley– sobre qüestions de gran rellevància, relacionades amb el sentit o manca de sentit de la vida, la mort, la responsabilitat... Moment en qual fa la seva aparició un dels personatges crucials de l'obra, l'Smart el Ploraner. Junt amb Bourne i el sergent Tezer, els únics protagonistes autènticament ben perfilats i amb un rerefons més ben definit, destacat i creïble, que justifiqui la seva manera de pensar i d'actuar.

A partir d'aquest moment, i amb major raó encara del capítol XV, reneix la novel·la amb tota la seva enlluernadora grandesa i la seva vivacitat, tant en la narració del vespre anterior, dels preparatius per a sortir, (p. 337-339), com, per damunt de tot, del consegüent atac, (p. 342-343), que ens forneix unes pàgines tan memorables com inoblidables –quasi gosaríem dir-ne antològiques– en les quals la tensió narrativa es mescla inextricablement amb l'esgarrifosa i més que real descripció de la cruditat insofrible de la guerra.

Descivilitzada crueltat que tan sols és possible afrontar amb una mirada entre irònica i sorneguera, que en ocasions voreja el sarcasme –quan no el supera, (p. 280)–, única via que permet subsistir i seguir endavant. Un humor britànic, enginyós, culte i intel·ligent, on la veritat i la subtilesa es mesclen a parts iguals, el nèctar del qual Manning demostra haver sabut libar de les més exquisides collites de la literatura en llengua anglesa: Laurence Sterne, Charles Dickens, Jerome K. Jerome, Saki...

Sens dubte, l'encert, el vigor narratiu i la intensitat dels capítols finals, per ells sols, ja compensen –i ensems justifiquen– amb escreix la lectura d'una novel·la tan intensa com inesperada com és *La part que ens toca*.

Per a llestir, transcrivim –tant en català com en la seva versió original– un fragment que posa de manifest tot el terror i la insensatesa de la guerra:

«Un altre obús va passar, estrident, damunt seu i va anar a esclatar a la trinxera Dunmow amb un triomfal rugit de fúria. Els van arribar els últims efectes de l'explosió en forma de remolins de boira que creaven unes fantàstiques espirals. En Bourne va sentir que de lluny reclamaven baiards. Algun malparit se n'havia sortit, ja fos per sempre o per ara i tant. Li va venir una certa enveja; la basarda li creixia també en proporció al desig, però no es podia treure allò del cap: s'aferrava com un foll a l'única solució viable. En aquella crisi d'emocions, en que s'abastava el límit de la resistència, s'esvanien els estats d'ànim confrontats i els extrems es confonien. Resultava impossible destriar el desig de la por que el dominava; la força de la pròpia esperança maldava per posar-se al mateix nivell de la desesperació que l'oprimia; només es podia mesurar la voluntat per mitjà del terror i els entrebancs que superava. Totes les normes corrents, insignificants, de la vida quotidiana desapareixien en aquella confrontació entre sentiments contradictoris. Enmig de tot allò, una persona només podia intentar mantenir un equilibri que a cada instant canviava i anava perdent solidesa.»

La part que ens toca, Frederic Manning, traducció de Carme Gironès i Carles Urritz, pàg. 345

«Another shell hurtled shrieking over them, to explode behind Dunmow with a roar of triumphant fury. The last effects of its blast reached them, whirling the mist into eddying spirals swaying fantastically: then he heard a low cry for stretcher-bearers. Some lucky bugger was out of it, either for good and all, or for the time being. He felt a kind of envy; and dread grew in proportion to the desire, but he could not turn away his thought: it clung desperately to the only possible solution. In this emotional crisis, where the limit of endurance was reached, all the degrees which separate opposed states of feeling vanished, and their extremities were indistinguishable from each other. One could not separate the desire from the dread which restrained it; the strength of one's hope strove to equal the despair which oppressed it; one's determination could only be measured by the terrors and difficulties which it overcame. All the mean, piddling standards of ordinary life vanished in the collision of these warring opposites. Between them one could only attempt to maintain an equilibrium which every instant disturbed and made unstable.»

25 i 26 d'octubre del mmxi

© Xavier Serrahima 2011

www.racodelaparaula.cat

Informació sobre els drets

